GEMEENTE ENSCHEDE

Voorstel Gemeenteraad C

Onderwerp	Spoorzone Hengelo Enschede		
Portefeuillehouder	Jeroen Diepemaat agendaletter (C)		
Organisatieonderdeel	Cluster Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer	Aangeboden aan Raad	29 maart 2023
Stuknummer (invulling door Griffie)		Corsanummer	2200118566

Wij stellen u voor te besluiten om:

De visie Spoorzone Hengelo Enschede als richtinggevend beleidskader vast te stellen en te gebruiken als één van de bouwstenen voor de omgevingsvisie

Inleiding en voorgeschiedenis
In het hart van Twente ligt het stedelijk gebied van Hengelo en Enschede. Samen goed voor 250.000 inwoners, oftewel de "*5e stad van Nederland*". De bevolking in Nederland blijft de komende jaren naar verwachting verder groeien. Een belangrijk deel van deze groei moet gefaciliteerd worden in de steden. Hengelo en Enschede vormen onderdeel van deze ruimtelijke puzzel en zetten ook in op groei. Enschede zet als "de kennisstad" in op toptechnologie en groei richting de 170.000 inwoners. Hengelo heeft recent uitgesproken ook verder te willen groeien naar 100.000 inwoners. Groei, in elk geval gelijke trend houden met de groei van de rest van Nederland, van beide steden is noodzakelijk voor de toekomst bestendigheid. We willen de huidige kwaliteit behouden en versterken. Om dit te kunnen doen en het draagvlak voor de voorzieningen voor alle inwoners te behouden is groei noodzakelijk. Enschede en Hengelo zetten in op een hoog stedelijk woon- en werkmilieu in en rond de stationslocaties en centra. Het aantrekken en vasthouden van talenten is dé belangrijke opgave van de beide steden. Dit talent is steeds vaker niet-Nederlands. Door de aantrekkingskracht van onderwijs en bedrijven vinden per jaar 3.000 studenten, kenniswerkers en andere immigranten de weg naar onze stad. Ze bepalen in hoge mate ons groeitempo.

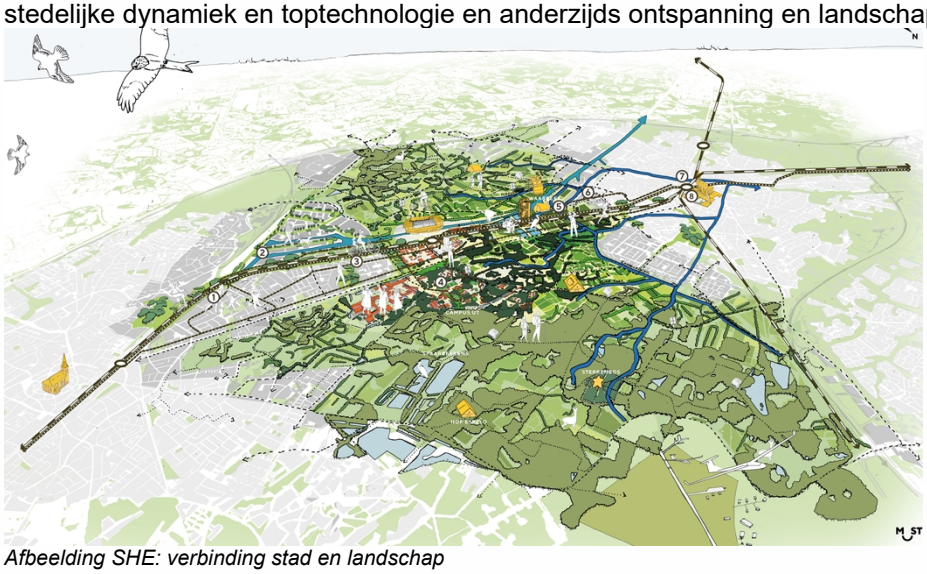
Spoorzone Hengelo Enschede als verbindende factor
Tussen de twee steden ligt de Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) als verbindende factor. Het maakt onderdeel uit van de corridor Zwolle-Twente- Münster. Het gebied van de SHE is ruwweg gelegen tussen de stations Enschede, Enschede Kennispark, Hengelo langs het spoor en de Hengelosestraat/ Enschedesestraat. In dit gebied komen alle kansen en opgaven van beide steden tezamen.

Afbeelding SHE: Stedelijke dynamiek en toptechnology

Het vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark als knooppunt voor toptechnologie, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de spoorverbinding Zwolle-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio Twente en Nederland als geheel. De afgelopen periode is hard gewerkt om te komen tot een gezamenlijke visie van de beide steden op het gebied van de Spoorzone Hengelo en Enschede. Deze visie is een stip op de horizon waarbij de kansen en ambitie voor het gebied in beeld zijn gebracht.

SHE verbindt stad en landschap
De SHE maakt onderdeel van het stedelijk weefsel en verbindt stad en landschap. Het biedt de kans om bijzonder en onderscheidende woon- en werkmilieus te maken die nodig en voorzieningen toe te voegen. Dit is nodig om talenten vast te houden en groeiende bedrijven vast te houden. In het gebied komen enerzijds stedelijke dynamiek en toptechnologie en anderzijds ontspanning en landschap samen.

Afbeelding SHE: verbinding stad en landschap

Zowel in Hengelo als Enschede zijn al projecten in het gebied in uitvoering. In Enschede is Centrumkwadraat en Kennispark in ontwikkeling en deels in uitvoering. Voor het stationsgebied wordt gewerkt aan een nadere uitwerking en verkenning van het deels ondergronds brengen van het spoor en aanpassing van het station. Dit past goed in de ambities van de SHE. Ook in Twekkelerveld zijn de eerste projecten in uitvoering. Deze passen ook in onze totale woningbouwopgave. In Hengelo lopen de projecten Hart van Zuid en Binnenstad al langere tijd.
De huidige plancapaciteit is nu ca. 6000 woningen en 3000 arbeidsplaatsen. De komende jaren moeten hier projecten aan worden toegevoegd. Als stip op de horizon zien we in het gebied kansen voor uiteindelijk 10.000 tot 15.000 woningen en ca. 8.000- 10.000 arbeidsplaatsen en de daarbij behorende voorzieningen. In de SHE wordt een stedelijk woon- en werkmilieu gerealiseerd waarbij zeker rond de stations een verdere verdichting plaats zal gaan vinden. Om dit mogelijk te maken zijn kwaliteitsimpulsen nodig in mobiliteit en openbare ruimte. Klimaatadaptatie en de wateropgave zijn daarin belangrijke thema's.
Nog nieuw op te starten onderdelen binnen de SHE moeten uiteindelijk worden afgewogen binnen de omgevingsvisie.

Een eerste financiële verkenning laat zien dat hiervoor een investering nodig is ruim 600 miljoen euro. Het gaat hier om de totale publieke benodigde investeringen dus niet om de totale publieke en private investering. Dit is zeker geen opgave van de beide steden alleen of samen met de provincie. De ontwikkeling van de SHE (met verbinding naar Duitsland) is van nationaal belang. De visie is dan ook een belangrijke bouwsteen voor het gesprek met het Rijk en met de Europese Unie. De horizon voor de investeringen betreft tot circa 2040/2050.

Publieksvriendelijke samenvatting
In het hart van Twente ligt het stedelijk gebied van Hengelo en Enschede. Samen goed voor ca. 250.000 inwoners, oftewel de "*5e stad van Nederland*". De Spoorzone Hengelo Enschede (SHE) vormt de verbindende factor tussen beide steden. In dit gebied komen alle kansen en opgaven van beide steden tezamen. Het vormt een afspiegeling van de rijke Twentse kwaliteiten met een innovatief kennispark, de vooruitstrevende Universiteit Twente, Saxion, ROC van Twente, toonaangevende sportvoorzieningen en landschappelijke parels. De historie is voelbaar, met name rond de stationsgebieden van Hengelo en Enschede. Vanuit haar kwaliteiten biedt SHE een unieke kans om de toegevoegde waarde van de spoorverbinding Zwolle-Münster te vergroten en te fungeren als katalysator voor de ontwikkeling van Hengelo en Enschede, de regio Twente en Nederland als geheel. Voor dit gebied is nu een visie opgesteld als stip op de horizon waarbij de kansen en ambitie voor het gebied in beeld zijn gebracht.

Gewenst effect van het besluit in relatie tot de strategische opgaven
Vaststelling van de visie Spoorzone Hengelo Enschede geeft input voor de omgevingsvisie. Op de visie SHE staat geen einddatum. De verwachting is dat de komende decennia aan deze opgave gewerkt gaat worden. Het sluit aan bij de thema's uit het coalitieakkoord van bruisende stad, de innovatieve ondernemende stad, inclusieve stad en de groene duurzame stad.
Vasstelling van de visie geeft verder richting aan de al lopende projecten in het gebied. Voor mogelijke nieuwe projecten in de toekomst geeft het sturing.

Argumenten
1.1 *De Visie is een belangrijke stap in het gezamenlijke proces van Hengelo en Enschede om doelen van de stad te versnellen.*
Dit kader helpt ons in gesprekken met provincie, het Rijk, Europa en met mogelijke investeerders. De doelen van de SHE matchen aan de doelen van de provincie en aan de doelen van het Rijk. Door de ligging aan de spoorlijn Zwolle-Munster heeft het een duidelijke verbinding met Duitsland en daarmee van grensoverschrijdend belang. Samenwerking met Münster en ook de Euregio is daarbij belangrijk. Voor alle gesprekspartners (overheden en markt) geldt dat er bereidheid is om te investeren als de vragende partijen een duidelijk beeld kunnen neerzetten wat ze te bieden hebben en wat er mogelijk is. Het aantrekken van investeringen door andere vraagt om duidelijkheid en het maken van keuzes. Wie kiest wordt gekozen.

1.2 *De visie SHE geeft een lange termijn visie en geeft richting op hoofdlijnen.*
In het gebied lopen al projecten zoals Centrumkwadraat en Twekkelerveld in Enschede en Hart van Zuid en herontwikkeling binnenstad in Hengelo. De komende periode zullen ook andere projecten worden opgestart. Bij die deelontwikkelingen zullen we telkens aangeven hoe ze passen in de doelen van de SHE en hoe het project er aan bijdraagt. Door het vaststellen van de visie is ook de mogelijkheid om samen met Hengelo te verkennen welke ontwikkelingen en investeringen we gezamenlijk doen en hoe we dat gaan organiseren.

1.3 *De opgaven in het gebied zijn groot en deels ook gemeente overstijgend.*
Er is een grote afhankelijkheid tussen beide gemeenten, inwoners en partners. Daarom is het ook nodig om onderling de prioriteiten af te stemmen, geldstromen te bundelen, de verschillende belangen met elkaar te verbinden en samen op te trekken. Samen met Hengelo zoeken we naar de goede samenwerking voor de grote opgaven in het gebied. Samenwerking met de Twente Board, bedrijfsleven en onderwijsstellingen als Universiteit Twente, Saxion en ROC is daarbij belangrijk.
In de komende periode komen we bij uw Raad terug om hierover te praten en daarna richting te geven aan de samenwerking.

1.4 *Aan de visie SHE is geen einddatum verbonden.*
Groei is geen doel op zich. We willen kwalitatief en kwantiteit groeien om een aantrekkelijk woon- en werkgebied te blijven met banen voor alle opleidingsniveaus en diversiteit in woonaanbod voor iedereen. De tijd dat inwoners naar de plek gingen waar het werk is, ligt deels achter ons. Het werk gaat naar waar het talent is. Als we niet aantrekkelijk zijn zal het werk op termijn vertrekken naar andere regio's. De meer theoretisch opgeleiden weten zich in die situatie meestal wel te redden, voor anderen geldt dat minder. Om voor iedereen voldoende perspectief te houden op een gezonde en aantrekkelijke arbeidsmarkt is het nodig om te blijven investeren in de randvoorwaarden voor een fijne woon- en werkregio. Dat vraagt om een stip op de horizon en duidelijke keuzes. De visie voor de SHE doet dat. De realisatie zal decennia vragen en regelmatig door nieuwe gemeenteraden en college wordt geüpdatet en aangepast aan nieuwe zienswijzen en ontwikkelingen. Het doel om een top technologische regio te blijven staat daarbij voorop.

1.5 *De raad geeft sturing maar geeft niet de regie uit handen*.
Met het vaststellen van de visie geeft uw Raad input voor de Omgevingsvisie. Bij die visie maakt u de finale afwegingen over de ruimtelijke ontwikkelingen van Enschede tot ongeveer 2050. Uw Raad geeft niet de regie uit handen voor individuele deel ontwikkelingen in de SHE. Hiervoor komen we altijd terug naar de Raad voor de ruimtelijke kaderstelling en mogelijke investeringen. Uw Raad kan bij die besluiten beoordelen of de deelontwikkelingen naar uw beeld voldoende bijdragen aan de doelen van de SHE en of u investeringen voldoende vindt opwegen tegen de doelen die we willen realiseren.

1.6 De SHE sluit niemand uit maar is de bijdrage van Hengelo en Enschede aan de aantrekkelijke regio Twente.
De SHE en de samenwerking tussen Hengelo en Enschede is geen uitsluiting van de andere Twentse gemeenten. Door de ligging van de beide steden en de voorzieningen en kwaliteiten van het stedelijk gebeid Hengelo/Enschede ligt het voor de hand dat de beide steden samen de SHE oppakken. Als we de doelen van de SHE realiseren zal Twente als geheel hier voordeel van hebben. Hengelo en Enschede blijven samenwerken in Twente op allerlei thema's. We doen dat in het bijzonder met Almelo op het gebied van verstedelijking en de drie steden als motor van de Twentse economie.
De komende periode moet verdere afstemming plaatsvinden wat we als gemeenten samen doen en wat we goed afzonderlijk kunnen blijven doen zoals bijvoorbeeld de lopende projecten in Centrumkwadraat en het stationsgebied.

1.7 Ontwikkelstrategie moet verdere richting gaan bepalen
De komende periode moet verder invulling worden gegeven aan de ontwikkelstrategie voor de SHE. Daarbij wordt gedacht aan drie programmalijnen: gebiedsontwikkeling, gebiedsmanagement en lobby. Zowel voor de scope als fasering moet een verdere uitwerkingsslag worden gemaakt.

Risico's

1. *De kans van slagen neemt toe als we via lobby, onder meer gericht op provincie en rijk, geldstromen op gang kunnen brengen voor de stedelijke vernieuwing, klimaatadaptatie en wateropgave, mobiliteitsopgave.*
   Gezamenlijk maken de beide steden hier meer kans op. Wanneer de lobby niet slaagt, blijft onze directe invloed op de snelheid beperkt. Daarom is de provincie al nauw betrokken bij de invulling van de SHE. Dit vergroot de draagkracht om ook richting Rijk te kunnen handelen. Inmiddels is een regulier overleg tussen de Twentse steden en provincie opgestart om te zorgen dat hier slagvaardig op kan worden ingespeeld
2. *Om de uitwerking te laten slagen is samenwerking nodig tussen veel partners zoals corporaties, onderwijsinstellingen, marktpartijen, bedrijfsleven en beide gemeenten.*
   Het risico is als dit niet goed verloopt dit ten koste gaat van de snelheid van ontwikkeling. De komende periode wordt de verdere uitwerking en organisatie verder uitgewerkt en is dit een belangrijk aandachtspunt.
3. *Om subsidies binnen te kunnen halen en de ontwikkeling van de SHE mogelijk te maken moeten er vanuit de investeringsagenda middelen worden vrijgemaakt om ook cofinanciering te organiseren.*
   Wanneer we dit niet organiseren betekent dit dat we de ambitie niet gaan halen. Ook voor provincie, Rijk en Europa is cofinanciering vaak een belangrijke randvoorwaarde. We zien in lopende projecten zoals Centrumkwadraat en Kennispark dat dit al werkt.
4. *Het organiseren van ambtelijke capaciteit in de komende jaren is een blijvend aandachtspunt voor de slagkracht.*
   Zowel krapte op de arbeidsmarkt als gebrek aan financiën voor personeel kunnen vertraging in de implementatie veroorzaken. We zien de SHE als een majeure ontwikkeling. Het is één van de bouwstenen voor de omgevingsvisie.

Kosten en financiële dekking van het voorstel

Het vaststellen van de SHE nu heeft geen financiële consequenties. Uw raad geeft nu geen toestemming tot nieuwe investeringen. Alle nieuwe investeringen zullen met dekking telkens aan uw Raad ter besluitvorming worden voorgelegd. Dit loopt via het proces van de investeringsagenda, waarbij op dit moment alleen de huidige ambitie een concrete financiële vertaling heeft gekregen. De huidige investeringsagenda bestaat uit een aantal deelprojecten binnen de SHE, te weten Centrumkwadraat, de Kop, Twekkelerveld en Kennispark. Bij de actualisatie van de investeringsagenda in 2022 betrof dit een gezamenlijk investeringsbedrag van 65 miljoen euro. Afhankelijk van de keuzes die bij de omgevingsvisie gemaakt zullen worden zal de gemeentelijke investeringsagenda verder ingevuld gaan worden. De benodigde 600 miljoen euro betreft hiervan de eerste indicatie van de benodigde investeringen in Enschede en Hengelo samen voor de meest ambitieuze opgave.

Afweging en alternatieven
Tot nu toe werden projecten solitair opgepakt. We merken dat we hierdoor onvoldoende massa konden maken en een minder goede propositie naar hogere overheden en investeerders hadden. We kunnen op deze manier doorgaan, maar we denken dat de gezamenlijke manier van werken kansrijker is. Verder zien we dat andere regio's tot nu toe actiever zijn in het neerzetten van een gezamenlijke propositie en dat zij hier successen mee boeken. De uiteindelijke vorm van de samenwerking met Hengelo op SHE is nog niet bepaald, daarvoor volgen in een later stadium alternatieven.

Participatie
De visie SHE is in afstemming tussen de beide gemeenten opgesteld. Met belangrijke stakeholders in het gebied, zoals bedrijven, onderwijsinstellingen Universiteit Twente, Saxion, ROC, corporaties zijn regelmatig bijpraatmomenten georganiseerd. Ook is 1 op 1 met verschillende belanghebbenden gesproken. Op de bouwbeurs Provada zijn afgelopen jaar landelijk werkende marktpartijen geïnterviewd hoe zij aankijken tegen de SHE en de kansen daarbij. Deze input is eveneens meegenomen in de uiteindelijke visie.
Voor de beide gemeenteraden zijn een tweetal gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd waarbij de raden hun input konden geven.
Ook met de provincie heeft afstemming plaatsgevonden van de visie, De SHE en sluit ook aan bij het provinciaal beleid.

Bij de afzonderlijke projecten en de omgevingsvisie zal de van toepassing zijnde vormen van participatie worden gehanteerd.

Communicatie
Communicatie met direct betrokkenen
De visie Spoorzone Hengelo Enschede wordt gedeeld met alle belangrijke stakeholders waarvoor de visie relevant is. Voor de stakeholders zijn verschillende sessies georganiseerd waarbij gevraagd is om input voor de Spoorzone Hengelo Enschede. Ook voor de beide gemeenteraden van Enschede en Hengelo is de afgelopen periode twee keer een informele bijeenkomst georganiseerd.

PR over het besluit
Gezamenlijke persbericht en persgesprek door de wethouders uit Enschede en Hengelo. Voor verdere communicatie wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met de gemeente Hengelo, Kennispark, Universiteit Twente en andere partners die zich in de SHE bevinden.

Wanneer de Raad instemt met de Visie Spoorzone Hengelo Enschede wordt de SHE geladen als onderdeel van de communicatie over deelprojecten zoals Centrumkwadraat en de transformatie van het Kennispark.

Vervolg
Zie hiervoor beoogd effect. De finale afweging van alle belangen en richtingen vindt plaats in de omgevingsvisie. De wijze van samenwerking binnen de SHE tussen de gemeenten wordt de komende periode nadere uitgewerkt

Bijlagen
1. Visie Spoorzone Hengelo Enschede

Burgemeester en Wethouders van Enschede, _____

de loco-Secretaris, **de Burgemeester,**

E.A. Smit R.W. Bleker